

СЕКЦІЯ 3. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, СІМЕЙНЕ ПРАВО, ЖИТЛОВЕ ПРАВО, МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО.

АЛЬТЕРНАТИВНІ СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ ЦИВІЛЬНИХ СПОРІВ: ВИДИ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Азімова Роза Гюльбалаївна

*студентка юридичного факультету
ДВНЗ «Національний гірничий університет»*

У зв'язку з розширенням можливості несудового врегулювання трудових, сімейних, економічних та інших цивільно-правових спорів, у тому числі шляхом досягнення мирових угод, а також поширення практики припинення кримінальних справ у зв'язку з примиренням сторін, в Україні помітно зріс інтерес юристів до вирішення спорів альтернативними способами.

Мета даної роботи є дослідження альтернативних способів вирішення спорів, комплексний аналіз кожного з них, аналіз ролі нотаріату в альтернативному вирішенні правових конфліктів та досвіду та способів вирішення спорів у інших країнах світу.

Актуальність теми полягає в тому, що вирішення конфліктів у судах, державних установах та інших правоохоронних органах забирає багато часу і потребує чималих фінансових витрат. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів допомагають заощадити фінанси та зберегти свою репутацію, досягнувши позитивного консенсусу.

Альтернативні способи вирішення спорів (АРС) - ціла система прийомів, засобів, методів, від суто конфіденційних, в яких беруть участь тільки сторони (переговори), до мають риси публічного розгляду, що закінчується винесенням обов'язкового для сторін рішення (арбітраж, третейський суд). АРС - це форма приватного врегулювання відносин між сторонами [2, С. 27].

Під альтернативними способами вирішення спорів в Україні є недержавні та позасудові варіанти вирішення конфліктів.

До основних альтернативних форм відносяться:

1. Переговори (negotiation), що представляють собою врегулювання спору безпосередньо сторонами без участі інших осіб;

2. Посередництво (mediation), що означає врегулювання спору за допомогою незалежного, нейтрального посередника, який сприяє сторонам в досягненні угоди;

3. Третейський суд (arbitration) - вирішення суперечки за допомогою незалежного, нейтрального особи - арбітра (або групи арбітрів), який уповноважений винести обов'язкове для сторін рішення.

Крім того, компоненти основних видів, змішуючись один з одним, утворюють абсолютно нові комбіновані форми [3, С. 21]. Наприклад, такі як:

- Посередництво - третейський суд (mediation - arbitration - med - arb), що означає врегулювання спору за допомогою посередника-арбітра, який у разі

недосягнення сторонами угоди уповноважений вирішити суперечку в порядку арбітражу;

- «Міні-суд» (mini - trial), широко застосовуваний спосіб для врегулювання комерційних спорів, що отримав назву від зовнішньої схожості з судовою процедурою і представляє собою врегулювання спору за участю керівників корпорацій, юристів і третього незалежного особи, яка очолює слухання справи;

- Незалежна експертиза щодо встановлення фактичних обставин справи (neutral expert fact - finding) - процедура досягнення сторонами угоди на основі укладання кваліфікованого фахівця, що вивчила справу з точки зору фактичного складу;

- Приватна судова система (private court system) або суддя «напрокат» (rent - a - judge), що забезпечує вирішення спорів за допомогою суддів, які пішли у відставку, за досить високу плату, які мають повноваження не тільки примирити сторони, але і винести обов'язкове для них рішення.

Отже, проблема ефективного і швидкого вирішення конфліктів завжди гостро стояла перед сучасною системою правосуддя. Одним зі способів є досудовий спосіб вирішення спорів – медіація.

Медіація - це альтернативна форма вирішення конфлікту за участю третьої нейтральної, неупередженої, не зацікавленої в даному конфлікті сторони - медіатора, який допомагає сторонам виробити певну угоду щодо суперечки, при цьому сторони повністю контролюють процес прийняття рішення щодо врегулювання спору та умови його дозволу [4, С. 31]. Має певні умови і правила ведення, черговість дій, фаз, а також ґрунтується на принципах добровільності, конфіденційності, рівноправності сторін взаємоповаги та прийняття.

Це процес, в якому сторони зустрічаються з спільно обраним, безстороннім, нейтральним спеціалістом-медіатором (посередником), який допомагає їм вести переговори, з метою вироблення взаємоприйняттого життєздатного рішення в умовах існуючих між ними розходжень інтересів [5, С. 211].

Медіація дозволяє економити час, фінанси і, що найголовніше, - емоційні ресурси. На відміну від судового процесу, процес медіації працює в повній мірі і з емоційної складової виник незгоду сторін, що, з одного боку, необхідно і корисно для вироблення учасниками взаємоприйняттого угоди, а з іншого - може запобігти тяжким наслідкам психологічної травми і забезпечити життєздатність угоди. Роль медіатора полягає, з одного боку, в тому, щоб стежити за загальними умовами (регламентом), які були вироблені до початку процесу медіації (правила і структура), і, з іншого боку, зробити «невисловлене» усвідомленими сторонами і найбільш обговорюваним, за рахунок своїх старань виявити і зробити прозорими специфічні, що постійно зустрічаються дисфункціональні моделі комунікації учасників [6, С. 52].

Також одним зі способів урегулювання правових конфліктів виступає третейський суд.

Третейський суд - самий старий і найбільш демократично сформований суд в історії суспільства. З'явився в Римі 5 століття до н.е. Офіційна історія

третейських судів у нашій країні починається з 15 квітня 1831 року, коли Імператор Микола -1 затвердив Положення «Про третейські суди Російської Імперії. Діяльність існуючих третейських судів є чудовим прикладом саме «альтернативного» - по відношенню до державного суду - вирішення спорів[7, С. 87].

Стаття 8 Закону України « Про третейські суди» визначає, що постійно діючі третейські суди можуть утворюватися та діяти при зареєстрованих згідно чинного законодавства України : всеукраїнських громадських організаціях, всеукраїнських організаціях роботодавців, фондових і товарних біржах, саморегульованих організаціях професійних учасників ринку цінних паперів, торгово-промислових палат, всеукраїнських асоціаціях кредитних спілок, центральній спілці споживчих товариств України, об'єднаннях, асоціаціях суб'єктів підприємницької діяльності, юридичних осіб, у тому числі банків[1]. На підтвердження такої правової позиції можна навести рішення Конституційного Суду України № 19 – рп/ 2010 від 9 вересня 2010 р., у якому наголошується, що судова влада реалізується шляхом здійснення правосуддя у рамках відповідних судових процедур, у системі судів загальної юрисдикції діють спеціалізовані суди.

Виходячи з цього рішення третейського суду не притаманна така ознака, як виключність, а саме рішення може бути предметом судового контролю.

Звернення до третейського суду в більшості країн зростає. Велику роль у розв'язанні правових конфліктів відіграє нотаріат.

Важлива функція нотаріуса - попередження цивільних правопорушень та спорів у судах, відмінювання сторін до угоди [8, С. 17].

Переваги проведення процедури медіації за участю нотаріуса в порівнянні з вирішенням спору сторонами самостійно, із залученням кожної з них юристів або в судовому порядку, складаються, на думку дослідників, в наступному:

- Високий потенціал добровільної исполнимости досягнутої угоди в силу авторитету, а в ряді випадків і виконавчої сили нотаріального акту, а також внаслідок самостійності сторін у процесі досягнення згоди і високий ступінь їх впливу на результат [9, С. 113].

На відміну від представників ряду інших юридичних професій нотаріус повинен брати до уваги всі правові та соціально-економічні аспекти справи, інтереси всіх без винятку його учасників, суспільства в цілому, діючи стратегічно і багатогранно [10, С. 15].

Наприклад у Сполучених Штатах третейський розгляд — арбітраж — регулюється на федеральному рівні Федеральним арбітражним актом США 1925 року (UnitedStatesFederalArbitrationAct 1925) На рівні штатів США третейський розгляд — арбітраж — регулюється законами або статутами конкретних штатів. Провідною некомерційною недержавною організацією в США, яка здійснює третейський розгляд, є Американська арбітражна асоціація (AAA), яка відповідно до своїх правил розглядає спори як внутрішнього характеру, так і міжнародні. [5, с. 246 – 248]

Виходячи з вищевказаного, можна зробити висновок про те, що застосування АРС в даний час є необхідним як для держави, так і для громадян, і для господарюючих суб'єктів. При цьому перехід до використання АРС

повинен відбутися гармонійно не шляхом видання тих чи інших законів, які зобов'язують цих суб'єктів використовувати примусово примирні процедури з метою зниження звернення до суду, а саме добровільно, самими суб'єктами, як варіант вирішення спірних ситуацій, самостійно, без участі держави .

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри цивільного та господарського права Трофименко Ніна Сергіївна

Список використаних джерел:

1. Закон України « Про третейські суди» від 11 .05. 2004 р. [електронне джерело] <http://www.rada.gov.ua/>
2. Виноградова Є.А. Альтернативне вирішення спорів . 1997. № 8, 112 с.
3. Носирєва Є.І. Перспективи розвитку альтернативного вирішення спорів. Законодавство. 2000. № 10. – 540 с.
4. Шатіхіна Н.С. Інститут медіації в українському кримінальному праві. навч. посібник. - СПб., 2004. - 312 с.
5. Зайцев А.М., Кузнецов Н.В., Савельєва Т.Л. Недержавні процедури врегулювання правових спорів навч. посібник. - Саратов, 2000. - 342 с.
6. Калдин М. Медіація як альтернативний спосіб вирішення комерційних спорів .Колегія. 2005. N 1 - 3. 1267 с.
7. Виноградова Є.А. Третейський суд. Законодавство, практика, коментар. навч. посібник. - М., 1997. - 311 с.
8. Алфьоров І.А. Нотаріальна форма захисту та охорони права та законного інтересу. автореф. - М., 2007. 345 с.
9. . Мурадьян Е.М. Нотаріальні і судові процедури .навч. посібник. - М.: Юрист, 2006. - 256 с.
10. Писарева І. Концепція альтернативного вирішення спорів .Господарське право. 1998. № 9 .- С. 15.
11. Комаров В.В . Підручник : Курс Цивільного процесу.Х. : «Право» 2011-1352с.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЕКСПЕРТА ТА СПЕЦІАЛІСТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Баглай Гаїсія Олегівна

*студентка юридичного факультету
ДВНЗ «Національний гірничий університет»*

Закріпивши принцип змагальності одним із основних у цивільному судочинстві, законодавець, з одного боку, надав сторонам та іншим особам, які беруть участь у справі, широкі можливості у використанні своїх правомочностей (рівність щодо подання доказів, їх дослідження та доведення перед судом їх переконливості), з другого, - тим самим поклав додаткові обов'язки по доведенню тих обставин, на які вони посилаються як на причину своїх вимог або заперечень на підставі наданих доказів.